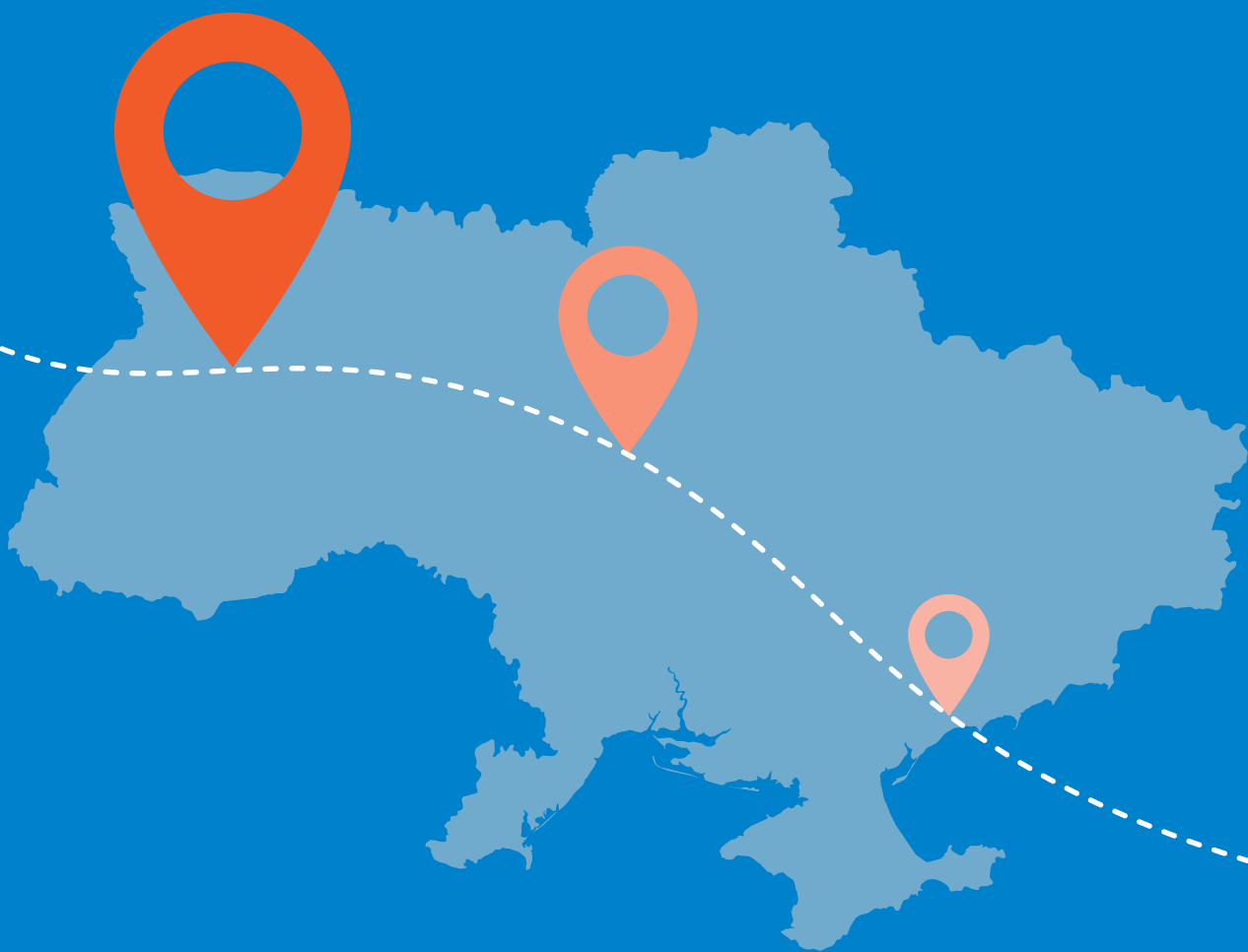
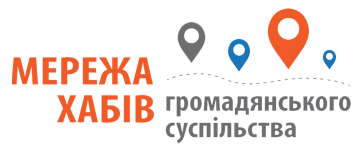

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА. АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

Звіт підготовлено ГС «Мережа хабів громадянського суспільства України» в рамках реалізації проєкту «Сталий розвиток громадянського суспільства, через посилення організаційної спроможності» за підтримки проєкту ПРООН «ЄС за діалог: зміцнення стійкості України для реагування на нагальні потреби центральної і місцевої влади, а також населення, що постраждало внаслідок війни» за фінансової підтримки Європейського Союзу (ЄС).

Думки, висновки чи рекомендації належать авторам чи упорядникам видання та не обов'язково відображають погляди Міністерства закордонних справ Данії, Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй чи інших агентств ООН.

ЗМІСТ

● Список скорочень	2
● Характеристика інститутів громадянського суспільства	3
● Вплив повномасштабного вторгнення російської федерації на діяльність	10
● Операційна діяльність	12
● Оцінка рівня комунікації	15
● Рівень співпраці	17
● Довіра	19
● Стан розвитку громадянського суспільства	21
● Комунікація	24
● Організаційний розвиток	27
● Висновки	34

Список скорочень

БФ – благодійний фонд

ВПО – внутрішньо переміщена особа

ЖКГ – житлово-комунальне господарство

ЗМІ – засоби масової інформації

ЗСУ – Збройні Сили України

ІГС – інститут громадянського суспільства

ОГС – організація громадянського суспільства

ОМС – органи місцевого самоврядування

ОСББ – об'єднання співвласників багатоквартирного будинку

ТрО – територіальна оборона

Характеристика інститутів громадянського суспільства

Структуру респондентів становили 224 ІГС десяти областей України, а саме: Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської, Івано-Франківської, Кіровоградської, Львівської, Миколаївської, Полтавської та Хмельницької. Не всі, хто проходив опитування, є зареєстрованими організаціями відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань». Деякі є ініціативними/волонтерськими групами, які почали свою діяльність, як правило, у 2022 році. Опитування проводилося у період січень – лютий 2023 року у вигляді онлайн-анкетування представників громадянського суспільства. Загалом їх можна класифікувати за географією діяльності та типами. Так, регіональних громадських організацій більшість – 43 %, національних громадських організацій – 14 %, молодіжних організацій – 11 % і благодійних організацій – 10 %. Інші типи організацій налічують менше 10 % кожна окремо (Діаграма 1).

Вкажіть, до якої групи ви відноситесь

Діаграма 1

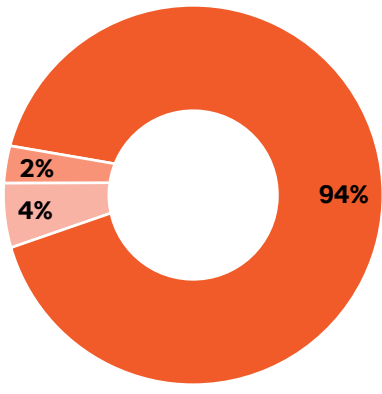

Інші типи організацій (менше 10 %):

Жіноча організація, Волонтерська ініціатива, Громадська організація, Локальна громадська організація, Об'єднання рідних зниклих безвісти та полонених солдатів, Асоціація ОМС, Всеукраїнська організація, Неприбуткова організація, Громадська рада, Релігійна неурядова організація, Центр благодійної (гуманітарної) допомоги, Асоціація ОСББ.

Серед опитаних ІГС, 94 % є офіційно зареєстрованими відповідно до законодавства громадськими організаціями. З числа опитаних 15 % розпочали свою діяльність після початку повномасштабного вторгнення російської федерації. Також 4 % зазначили, що планують зареєструвати свою діяльність відповідно до чинного законодавства (Діаграма 2).

Діаграма 2

Чи ваша організація/ініціатива офіційно зареєстрована?

- Так
- Ні
- Ні, але плануємо в майбутньому зареєструвати

Як правило, кожна організація має більше одного напрямку своєї діяльності. Очевидно, що через повномасштабне вторгнення достатньо велика кількість ІГС розширили перелік напрямів своєї діяльності, зокрема почали більш активно займатися допомогою ВПО та допомогою армії, військовослужбовцям (Діаграма 3). Загалом найпоширенішими напрямками діяльності ОГС є допомога ВПО – 58 %. Водночас значна кількість організацій займаються освітою та навчанням – 42 %, допомогою армії та військовослужбовцям, розвитком громад – по 33 %.

Вкажіть напрям, у якому працює ваша організація/ініціатива

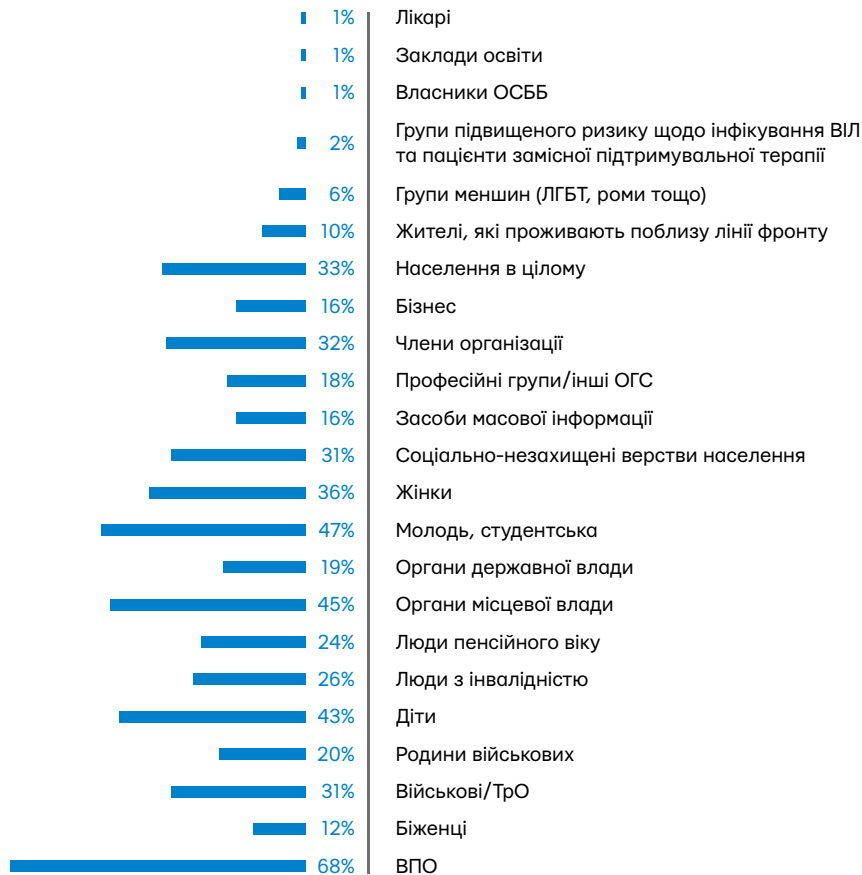
Діаграма 3

Опитані ОГС чітко визначають свої цільові аудиторії, які здебільшого корелюються з основними напрямками діяльності організацій та типами цих організацій (Діаграма 4). Так, найпоширенішими цільовими аудиторіями є ВПО, військові/ТрО, молодь, діти та органи місцевої влади.

Цільові аудиторії, з якими працюють організації

Діаграма 4

Для стабільного та безперервного функціонування ІГС потребують фінансування. До основних джерел фінансування громадських організацій в Україні можна віднести, зокрема: гранти від міжнародних організацій, бюджетні кошти (місцевий та/або державний бюджет), членські внески, власна підприємницька діяльність, така як соціальне підприємництво.

Серед організацій, які взяли участь у дослідженні, найпоширенішими джерелами фінансування їхньої діяльності після початку 2022 року є благодійні пожертви фізичних осіб в Україні (37 %) та гранти від міжнародних організацій (57 %). Однак це не виключає того, що фінансування відбувається і з інших джерел (Діаграма 5). Також наявні організації, які загалом не мають фінансування – 7 %, з яких 33 % – це організації/ініціативи, які почали свою діяльність у 2022 році.

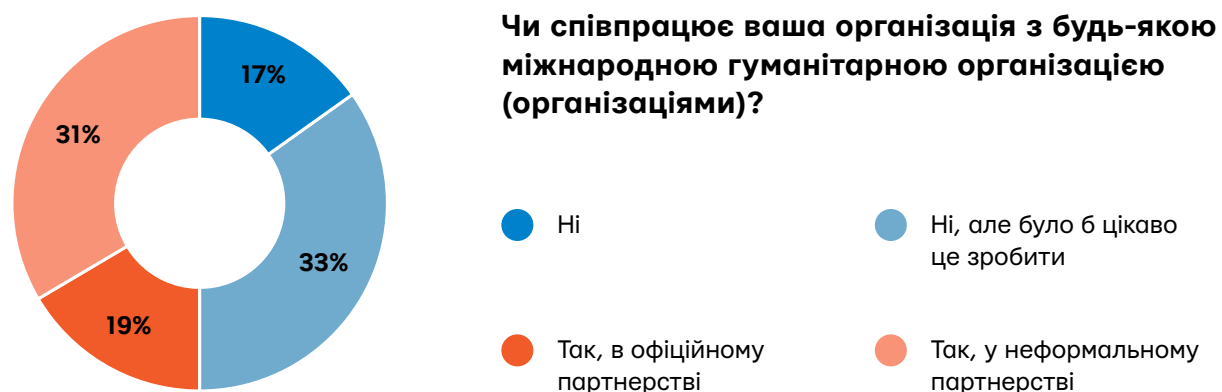
Джерела фінансування організації

Діаграма 5

Однак, враховуючи найпоширеніші напрями діяльності ІГС та структуру фінансування такої діяльності, спостерігається певна прогалина у співпраці громадських організацій із міжнародними гуманітарними організаціями (Діаграма 6). Так, за даними дослідження, 50 % опитаних організацій не співпрацюють із будь-якою міжнародною гуманітарною організацією, ще 31 % співпрацюють у неформальному партнерстві, і лише 19 % співпрацюють в офіційному партнерстві, що також може впливати на фінансову та інституційну спроможність більшості організацій. Слід зазначити, що 44 % респондентів із числа тих, які не співпрацюють із будь-якою міжнародною гуманітарною організацією, мають один із видів фінансування – гранти від міжнародних організацій, тобто інституційно в них є спроможність до такої співпраці. Також 59 % серед організацій, які не співпрацюють із міжнародними гуманітарними організаціями, займаються гуманітарними питаннями, такими як допомога ВПО або пряма гуманітарна допомога. Можливо, через певний брак комунікації така співпраця відсутня.

Діаграма 6

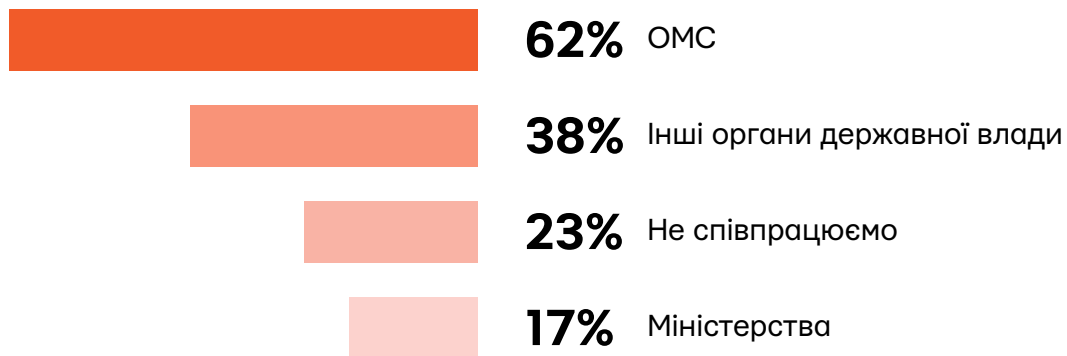

Також ІГС співпрацюють з органами державної влади (центральні та регіональні) й ОМС. Слід зазначити, що переважна більшість респондентів не розрізняє поняття державних установ та ОМС, що і впливає на отримані результати за цим питанням. Наявний значний відсоток, 23 %, ІГС, які не співпрацюють з органами публічної влади на будь-якому рівні. Значна кількість організацій співпрацюють із різними органами державної влади – 38 %, але найбільше організацій зазначили, що співпрацюють з ОМС – 62 %. Отже, більшість ІГС співпрацюють із публічною владою на локальному рівні (Діаграма 7).

Варто додати, що 38 % організацій, які визначають себе як національні, співпрацюють із міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади. Фактично позиціонування організації у таких випадках жодним чином не пов'язане з географією їхньої діяльності та співпрацею з владою, що є важливим у контексті можливості впливати на формування і реалізацію державної політики.

Співпраця з міністерствами, державними установами

Діаграма 7

Абсолютна більшість організацій потребують фінансово-технічної підтримки – 81 %. Ще 25 % зазначили про потребу в гуманітарній допомозі. Щодо підтримки, яка загалом може вплинути на якість роботи організацій, то наявний запит на навчання/тренінги у 23 % респондентів і на інституційну підтримку – у 18 %. Щодо матеріально-технічної підтримки, то з усіх, хто заявив про необхідність такої підтримки, 66 % зазначили про необхідність фінансування їхньої діяльності і 15 % зазначили про те, що потребують технічного забезпечення. Отже, можна зробити висновок, що ІГС, станом на зараз, відчують брак матеріально-технічного забезпечення та мають певну прогалину в отриманні нових знань. Також 18 % організацій прагнуть інституційного розвитку, але їм бракує власних ресурсів для цього (Діаграма 8).

Якої підтримки від міжнародних гуманітарних організацій потребує ваша організація/ініціатива?

Діаграма 8

Щодо основних питань, на яких має зосередитись гуманітарна спільнота, то респонденти найчастіше акцентують увагу на необхідності допомоги ВПО, психологічній допомозі, соціальному забезпеченню вразливих категорій населення, допомозі армії та військово-службовцям. Загалом ІГС у питанні напрямів діяльності гуманітарної спільноти так чи інакше фокусуються на питаннях, які є пріоритетними в їхній діяльності (Діаграма 9).

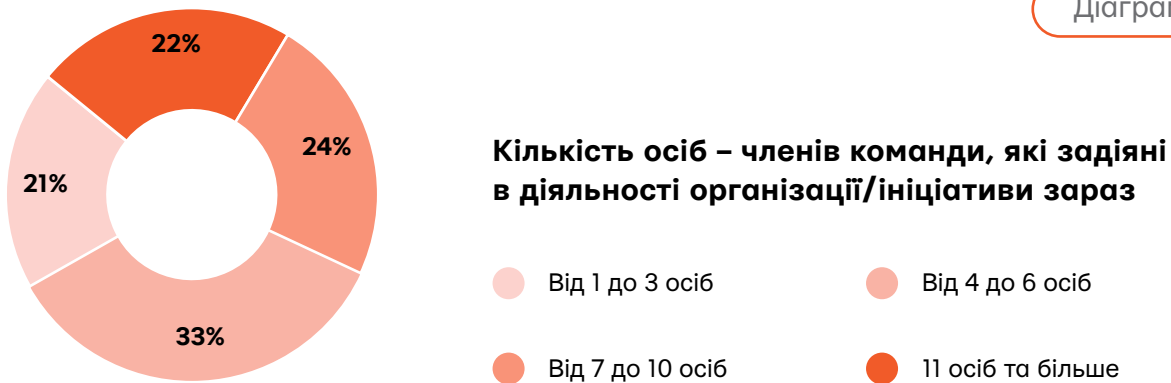
На яких основних питаннях, на вашу думку, має зосередитися гуманітарна спільнота?

Діаграма 9

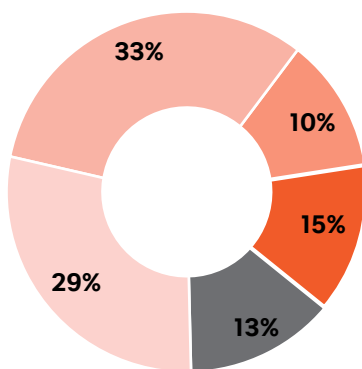
Щодо кількості активних членів команди, які задіяні в її діяльності, то організації розподілилися практично порівну. Незначна перевага спостерігається серед інших організацій у категорії «від 4 до 6 осіб», яка становить 33 % респондентів (Діаграма 10). Також організації для підвищення інституційної спроможності в реалізації проєктів або просто у своїй роботі можуть залучати волонтерів (Діаграма 11).

Діаграма 10

Так, 29 % організацій залучають додатково волонтерів у кількості від 1 до 5 осіб. Ще 56 % залучають значну кількість волонтерів додатково у діапазоні від 6 до 26 осіб та більше, що значно підвищує інституційну спроможність реалізовувати різні проєкти в умовах обмеженості відповідних ресурсів, зокрема й матеріально-технічного забезпечення. Така тенденція також свідчить про значну громадську активність населення, які на волонтерських засадах приєднуються до діяльності ОГС, або в достатній кількості власних активних членів команди.

Проте 15 % організацій взагалі не залучають волонтерів. До числа таких організацій входить лише 14 % створених у 2022 році та 97 % із них зареєстрованих організацій. Тобто більшість із новостворених організацій залучають волонтерів до своєї діяльності.

Кількість волонтерів, які залучені до діяльності організації/ініціативи зараз

- Від 1 до 5 осіб
- Від 6 до 15 осіб
- Від 16 до 25 осіб
- 26 осіб та більше
- Волонтери не залучені

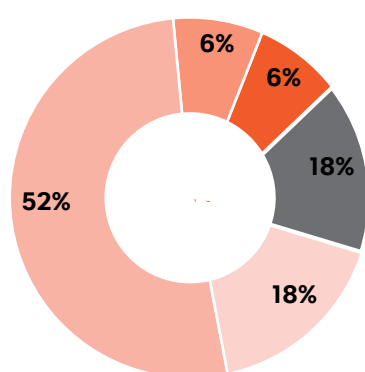
Вплив повномасштабного вторгнення російської федерації на діяльність

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну вплинуло на функціонування держави загалом. Значний вплив відбувся в економіці, пріоритетах державної політики, функціонуванні органів державної влади та ОМС. Безумовно, впливу зазнали й ІГС, як у своїй структурі, так і в географії свої діяльності, доступу до ресурсів, напрямів діяльності тощо (Діаграма 12).

Так, лише 18 % опитаних ІГС не зазнали ніякого впливу повномасштабного вторгнення російської федерації на свою діяльність. Ще 52 % зазначили, що частково змінили свою діяльність, а 6 % повністю змінили свою діяльність. Війна спонукала українців долучитись до розвитку громадянського суспільства через створення нових громадських організацій. Серед респондентів 18 % зазначили, що повномасштабне вторгнення російської федерації спонукало до започаткування діяльності. Також наявні 6 % організацій, які призупинили свою діяльність через ті чи ті фактори. Загалом можна стверджувати, що повномасштабне вторгнення російської федерації здебільшого вплинуло на громадянське суспільство.

Слід зазначити, що у 54 % організацій серед тих, які зазначили, що ніяким чином повномасштабне вторгнення не вплинуло на їхню діяльність, до їх цільових груп входять або ВПО, або військові/ТрО, або родини військових. Імовірно за все, до 24 лютого 2022 року ці цільові групи не були настільки поширеними серед інститутів громадянського суспільства і з початком повномасштабної війни запити вказаних цільових груп змінилися. Відповідно, і діяльність організацій, для яких зазначені категорії є цільовими групами, не могла не зазнати впливу.

Діаграма 12

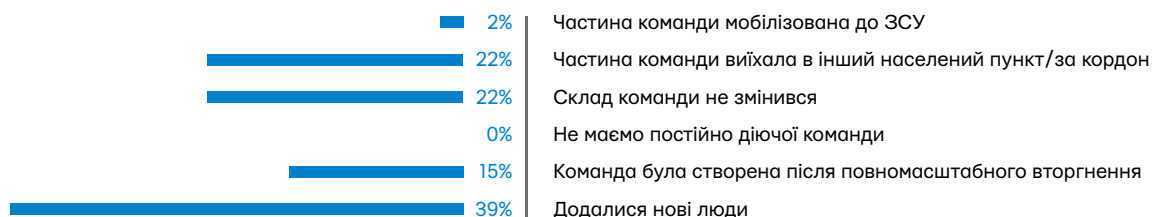
Як вплинуло повномасштабне вторгнення росії на територію України на діяльність організації/ініціативи?

- Започаткували діяльність
- Частково змінили діяльність
- Призупинили діяльність
- Повністю змінили діяльність
- Ніяким чином не вплинуло на діяльність

Через повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну в інститутах громадянського суспільства змінилися не тільки пріоритети та напрями діяльності, а й структура, зокрема і склад команди (Діаграма 13). Так, 22 % організацій зазначили, що їхня команда не зазнала змін. Слід також брати до уваги, що в структурі респондентів є й випадки, для яких це питання, як і попереднє, не є актуальним, оскільки вони були утворені вже після початку повномасштабного вторгнення. Загалом у 63 % опитаних організацій команда зазнала впливу в тому чи тому форматі та через різні чинники.

Чи змінився склад команди організації/ініціативи у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії на територію України?

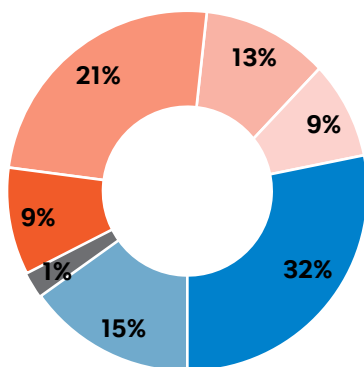
Діаграма 13

Слід зазначити, що серед організацій, які проходили опитування, релокованих організацій налічується 8 %. Організації релокувалися з Донецької, Дніпропетровської, Луганської, Київської, Миколаївської, Полтавської та Харківської областей. Так, лише 15 % з опитаних організацій не мають постійного приміщення для своєї діяльності. Ще 1 % організацій зазначили, що не потребують приміщення для своєї діяльності. Всі інші мають або орендоване, або власне, або надане в безкоштовне користування органами влади чи представниками бізнесу/фізичними особами, або інша організація запросила до себе в офіс (Діаграма 14).

Діаграма 14

Чи має ваша організація/ініціатива приміщення для здійснення своєї діяльності?

- Так, власне приміщення
- Так, приміщення надала місцева влада у безкоштовне використання
- Так, приміщення надали (бізнес, фізична особа) у безкоштовне використання
- Так, до свого офісу запросила інша організація/ініціатива
- Так, орендуємо приміщення
- Немає
- Не потребуємо приміщення

Операційна діяльність

Як було зазначено вище, більшість ІГС зазнали впливу на свою діяльність через повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну. До такого впливу можна віднести не тільки зміну напрямів діяльності, а й ті проблеми та перешкоди, з якими в результаті зіткнулися ІГС. Варто зазначити, що 4 % організацій або не зазначили проблеми, або зазначили, що проблеми відсутні. До основних проблем можна віднести такі: брак матеріально-технічного забезпечення, зміна складу команди, кадровий голод, психологічне навантаження, дезорієнтація у діяльності, переорієнтація у напрямках діяльності, релокація організацій, проблеми з електропостачанням, забезпечення безпеки та проблеми з доступом до офісних приміщень.

Щодо оцінки організаційних складнощів, які постали перед ІГС через війну, то респондентам пропонувалося самостійно оцінити це за окремими напрямами за шкалою від 1 до 5, де 1 – мінімальні складнощі, 5 – максимально складно.

Так, щодо браку фінансових ресурсів і сталого фінансування, то можна сказати, що 60 % його відчують і зіткнулися з цією проблемою. Ще 25 % оцінюють проблему на середньому рівні. Отже, загалом можна побачити, що здебільшого ІГС відчують брак фінансових ресурсів, про що свідчать і зазначені труднощі організацій, з якими вони стикнулися після початку повномасштабного вторгнення російської федерації, та відповіді щодо потреб від міжнародних організацій, де 66 % зазначили про потребу в фінансових ресурсах.

Щодо браку кваліфікованих кадрів, то 35 % ІГС відчують його, ще 25 % визначає цю проблему як середню, тобто для таких організацій вона не є критичною. Ця проблема не є настільки поширеною, як брак фінансування, проте також значно ускладнює діяльність ІГС. Здебільшого вона актуальна для тих організацій, команди яких змінювалися. Крім того, організації зазначали про швидкоплинність кадрів, що може бути напряму пов'язана з доступом до фінансових ресурсів.

Загалом 52 % респондентів відчуває брак ресурсів на інституційну діяльність і адміністративні витрати. Ще 23 % організацій визначають цю проблему як середню. І для 8 % організацій це є незначною проблемою. Питання фінансування діяльності організацій є тими питаннями, які отримують найбільші оцінки, еквівалентні варіантам відповідей «4» та «5». Фактично більшість проблем і потреб організацій пов'язані саме з фінансовим ресурсом.

Щодо організації дистанційної роботи членів команди, то лише 17 % організацій відчували певні труднощі. Такі показники свідчать про мобільність та адаптивність більшості організацій. До того ж слід брати до уваги попередній досвід організації роботи під час карантину, спричиненого гострою респіраторною хворобою SARS-CoV-19. Однак через нові складнощі, такі як перебої з електропостачанням і зв'язком, процес організації дистанційної роботи ускладнюється.

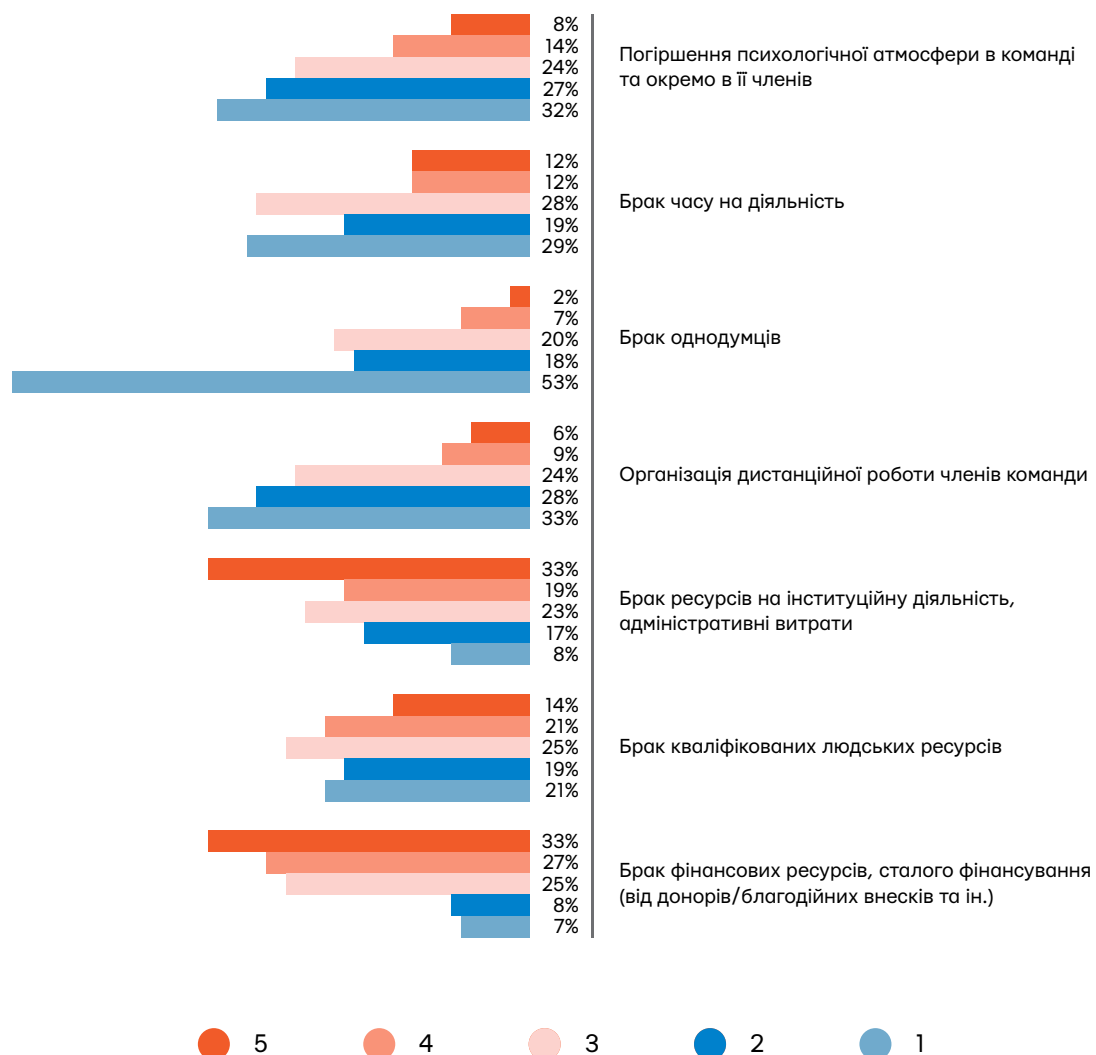
Позитивною тенденцією є оцінка організаціями наявності однодумців. Загалом можна говорити лише про 9 % організацій області, які відчують брак однодумців. Ця категорія має одні з найкращих показників серед усіх, незважаючи на те, що організації при зазначенні проблем вказують на пасивність населення щодо напрямів діяльності, які не стосуються безпосередньо армії або подолання наслідків військової агресії проти України.

Значний брак часу на діяльність організацій відчуває 24 % організацій. Ще 28 % визначають цю проблему як середню.

У 59 % ІГС практично не спостерігається погіршення психологічної атмосфери в команді та окремо в їхніх членів, проте наявний достатній відсоток організацій, для яких така проблема є актуальною. Слід зазначити, що у 22 % організацій спостерігаються певні проблеми. Можливо, останні потребують сторонньої допомоги або підтримки, адже подолати професійне вигорання, розгубленість і частково паніку без кваліфікованої допомоги вкрай складно (Діаграма 15).

Організаційні складнощі, які постали перед організаціями/ініціативами через війну

Діаграма 15

Діяльність ІГС задля того, аби мати можливість впливати на рішення органів публічної влади та провадити реальні зміни на локальному або національному рівнях потребує партнерської взаємодії з владою. Особливо на локальному рівні вкрай важливою є співпраця з ОМС. Рівень відкритості та демократичності ОМС, серед іншого, визначає й партнерство з громадянським суспільством. Попередні результати демонструють, що ІГС здебільшого співпрацюють саме з ОМС або органами державної влади та державними установами саме на локальному рівні.

Отже, за результатами опитування 49 % організацій зазначили, що в них налагоджене партнерство та спільна діяльність з ОМС, з яких 13 % взагалі не співпрацюють із державними організаціями. Ще 30 % зазначили, що мають взаємодію на рівні інформування, що може бути позитивною практикою, адже комунікація вже налагоджена і залишається перспектива для партнерства. Також наявний відсоток організацій, а саме 10 %, які не змогли відповісти на це запитання, що фактично можна розглядати як відсутність будь-якої взаємодії. 8 % зазначили про відсутність взаємодії. Загалом спостерігається позитивна тенденція щодо співпраці ІГС з органами місцевої влади (Діаграма 16).

Діаграма 16

Щодо обізнаності представників громадянського суспільства про спільноти, мережі, коаліції, які працюють у їхніх регіонах, то тут 66 % респондентів знають про такі мережі і 34 %, відповідно, не знають. Проте часто респонденти називають лише окремі організації або міжнародні організації, а не мережі чи коаліції, що свідчить про нерозуміння сутності та формату мережі чи коаліції.

Щодо членства ІГС, то 34 % організацій є членами коаліції чи мережі. Інші 66 % організацій зазначили, що не є членами коаліцій. Отже, громадянське суспільство намагається об'єднуватись, а не діяти сепаратно та фрагментарно, проте фактом є наявність лише невеликої кількості реальних мереж, а не громадських організацій чи міжнародних фондів. Здебільшого такі мережі функціонують або створювалися за підтримки міжнародних некомерційних організацій.

Оцінка рівня комунікації

ІГС було запропоновано оцінити рівень комунікації з різними цільовими групами: інші ІГС та БФ, інші волонтерські ініціативи, ОМС, органи державної влади, представники бізнесу та ЗМІ. Оцінка відбувалася за шкалою від 0 до 5, де 0 – взагалі не комунікуємо, 5 – комунікація постійна.

Наявні організації, які взагалі не комунікують з іншими представниками громадянського суспільства – 5 %. Також 20 % мають низький рівень комунікації. І, можна сказати, що 55 % мають високий рівень комунікації. Загалом комунікація має достатній рівень, хоч і з певними прогалинами. Ця категорія об'єктів комунікації має найкращі показники серед усіх запропонованих для оцінки. Тобто можна стверджувати, що найбільше ОГС комунікують між собою. З одного боку, це можна розглядати як позитивне явище, оскільки постійна комунікація сприяє консолідації громадянського суспільства. З другого боку, низький рівень комунікації з іншими цільовими групами може призвести до виключення ІГС з інших процесів, зокрема впливу на прийняття управлінських рішень, формування політик чи стратегій на різних рівнях.

Практично такою ж, як і з комунікацією з іншими представниками громадянського суспільства, є ситуація у комунікації з іншими волонтерськими організаціями. Наявні 2 % організацій, які взагалі не комунікують, та практично таким самим є відсоток тих, хто має достатньо високий або високий рівень відповідної комунікації – 52 %. Імовірно за все, така комунікація пов'язана з напрямками діяльності, які стали актуальними та пріоритетними через повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну.

Оцінка рівня комунікації з ОМС беззаперечно корелюється з оцінкою взаємодії з ними. Проте наявні 8 % організацій, які взагалі не комунікують з ОМС, що можна пояснити тим, що ті не є їхньою цільовою аудиторією або вони здійснюють діяльність, яка не потребує такої комунікації.

Трохи іншою є ситуація з комунікацією з державними органами влади. Тут наявні 19 % ІГС, у яких відповідна комунікація відсутня, ще у 33 % – ситуативна та непостійна. Насамперед необхідно зазначити, що за результатами реформи децентралізації громади отримали більше повноважень. Враховуючи географію діяльності більшості організацій (регіональні та локальні), необхідність у постійній комунікації з органами державної влади є меншою, ніж з ОМС. Такий рівень комунікації відповідає й рівню взаємодії з органами державної влади. Можна припустити, що наявна певна прогалина в знаннях щодо налагодження ефективної комунікації з органами державної влади. Слід брати до уваги, що дослідження проводилося протягом дії воєнного стану в Україні, через який органи державної влади частково змінили тип своєї діяльності та сконцентрувались на першочергових та актуальних питаннях, пов'язаних із наслідками воєнних дій.

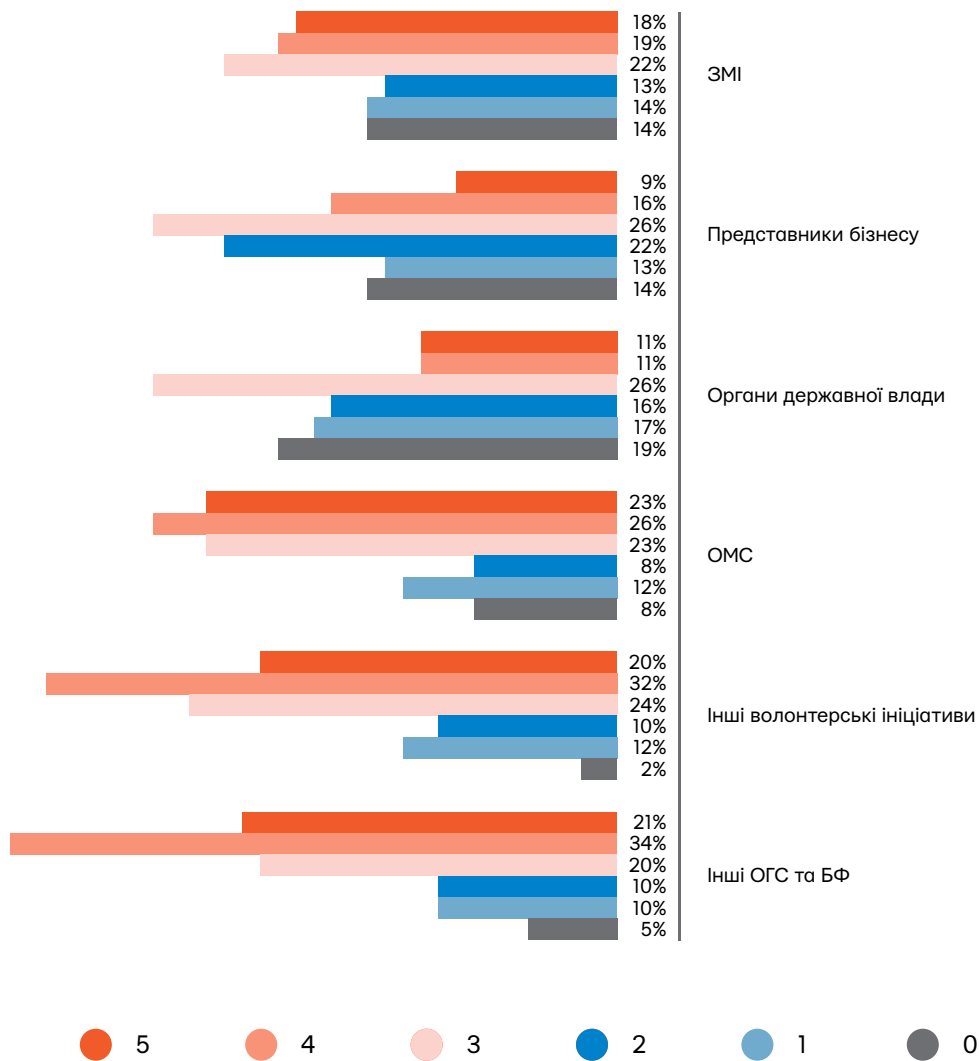
Ґрунтуючись на результатах опитування, можна зазначити, що комунікація з представниками бізнесу перебуває не на високому рівні, як і рівень комунікації зі ЗМІ. Комунікація загалом є важливим інструментом діяльності громадянського суспільства, особливо в правозахисній діяльності або в адвокаційній.

Тому налагодження комунікації зі ЗМІ, як інструментом масової інформації та впливу на громадську думку, є критично важливою складовою діяльності громадських організацій. За результатами дослідження, можна констатувати, що лише 37 % організацій має достатній або високий рівень комунікації зі ЗМІ.

Загалом найнижчий рівень комунікації спостерігається з органами державної влади, що потребує ретельнішого дослідження не тільки ІГС, а й органів державної влади для розуміння основних причин у такій комунікації. Можливо доцільним буде проведення спільних тренінгів щодо налагодження відповідної комунікації та співпраці (Діаграма 17).

Рівень комунікації з різними цільовими групами

Діаграма 17

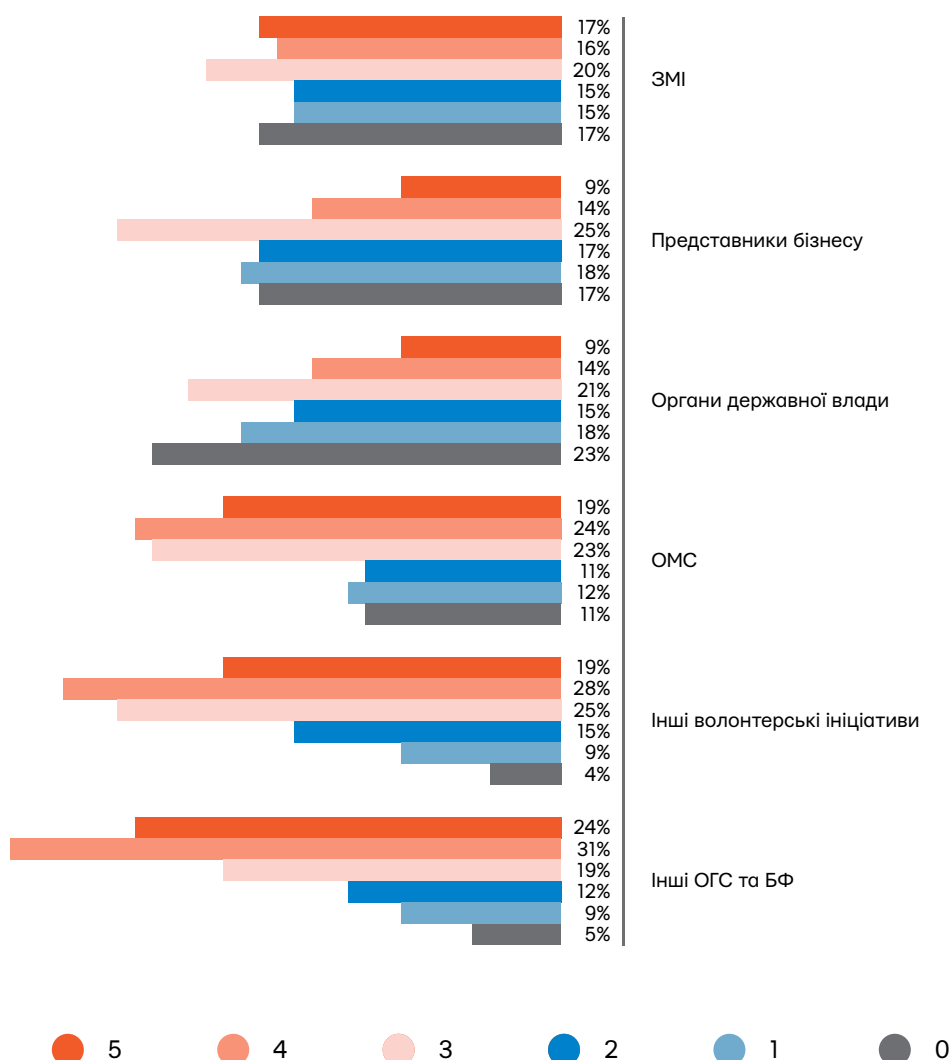

Рівень співпраці

ІГС було запропоновано оцінити рівень співпраці з різними цільовими групами: інші ІГС та БФ, інші волонтерські ініціативи, ОМС, органи державної влади, представники бізнесу та ЗМІ. Оцінка відбувалася за шкалою від 0 до 5, де 0 – взагалі не співпрацюємо, 5 – співпраця постійна (Діаграма 18).

Рівень співпраці з різними цільовими аудиторіями

Діаграма 18

Загалом, якщо говорити про оцінку рівня співпраці опитаних громадських організацій з іншими ІГС та БФ, то її рівень практично повністю бігається з відповідною оцінкою рівня комунікації з цими ж суб'єктами. Фактично прослідковується чіткий взаємозв'язок між рівнем комунікації та рівнем співпраці. Так, 55 % мають високий рівень співпраці з іншими ІГС та, 47 % – з іншими волонтерськими організаціями.

Якщо говорити про рівень співпраці, то беззаперечно, одним із найбільших показників є співпраця з іншими ІГС та волонтерськими ініціативами. Враховуючи пріоритетні напрями діяльності організацій та географію їхньої діяльності, то такі показники є цілком логічними.

Відповідно до результатів опитування найнижчі оцінки рівня співпраці спостерігаються щодо органів державної влади, представників бізнесу та ЗМІ, що повністю корелюється із показниками рівня комунікації. Серед усіх цільових аудиторій, органи державної влади отримали найвищий показник відсутності співпраці – по 28 %. Слід брати до уваги: співпраця – це процес неодносторонній. У цьому випадку, можливо, й інститути громадянського суспільства не виступають у ролі ініціаторів відповідної співпраці.

Загалом результати демонструють прямий взаємозв'язок рівня комунікації з рівнем співпраці, оскільки фактично перша є складовою другої. Результати демонструють дистанціювання ІГС від органів публічної влади, що іноді може призводити до певного протистояння. Однак для розвитку суспільства необхідно розвивати горизонтальні зв'язки та відповідне партнерство. Актуальним є розвиток міжсекторальної співпраці.

ІГС було запропоновано оцінити рівень довіри до них з боку різних цільових груп: ІГС, волонтерських ініціатив, ОМС, органів державної влади, жителів громади, де здійснюється діяльність організації, та ЗМІ. Оцінка відбувалася за шкалою від 0 до 5, де 0 – низький рівень, 5 – високий рівень.

Варто зазначити, що оцінка рівня довіри з боку ІГС базується виключно на їхніх уявленнях про свою діяльність. Якщо узагальнено розглядати результати такої оцінки, то тільки щодо органів державної влади 20 % заявили, що мають високий рівень довіри, які є найнижчими показниками порівняно з іншими суб'єктами. Щодо інших суб'єктів, то про високий рівень довіри по кожній окремій цільовій групі найвищі рівні довіри зазначають, як правило, у діапазоні від 32 % до 48 %.

Щодо цільових груп, по яких було зазначено, що довіра відсутня, то лише по всіх категоріях наявні показники відсутності довіри. Проте найбільше виділяється серед інших показник довіри органів державної влади до ІГС – 15 %.

Загалом логічною є кореляція між рівнем комунікації, співпраці та довіри. Однак організації щодо довіри здебільшого обирають більші оцінки, ніж щодо рівня комунікації та співпраці. Це може свідчити про певну необ'єктивність при самооцінці. Актуальними напрямками розвитку відповідних зв'язків, за результатами опитування, можна назвати розбудову зв'язків з органами державної влади, що є важливим питанням у контексті розвитку міжсекторального партнерства.

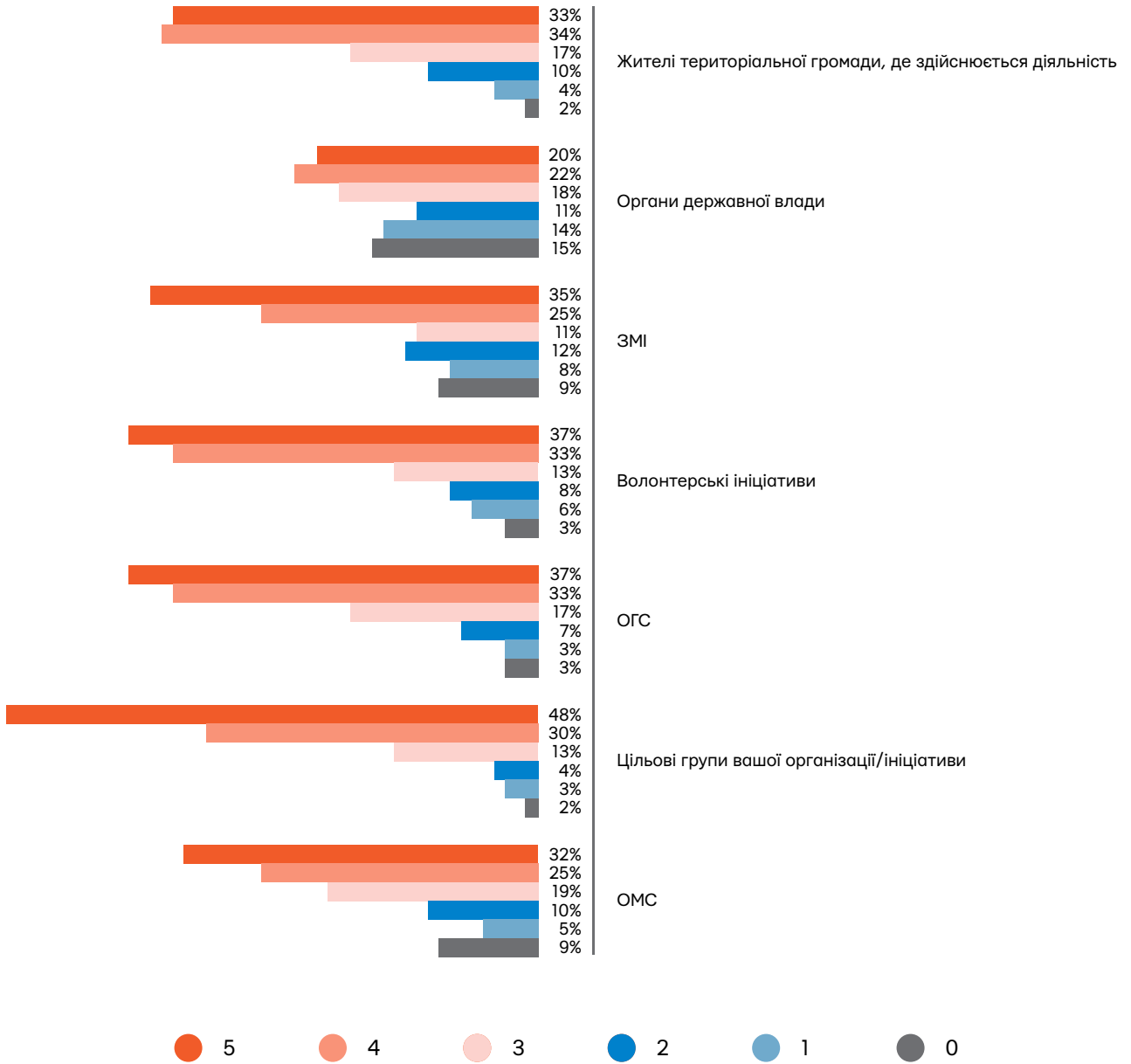
Спостерігається чітка тенденція щодо наявності певних проблем і прогалин у відносинах ІГС та органів державної влади (Діаграма 19).

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну призвело до глибинних змін у багатьох складових політичної системи суспільства. У різних регіонах ті чи ті зміни мають різну глибину проникнення, а також різні аспекти. У деяких областях зміни відчуються більше, ніж в інших.

Рівень довіри різних цільових аудиторій до організації

Діаграма 19

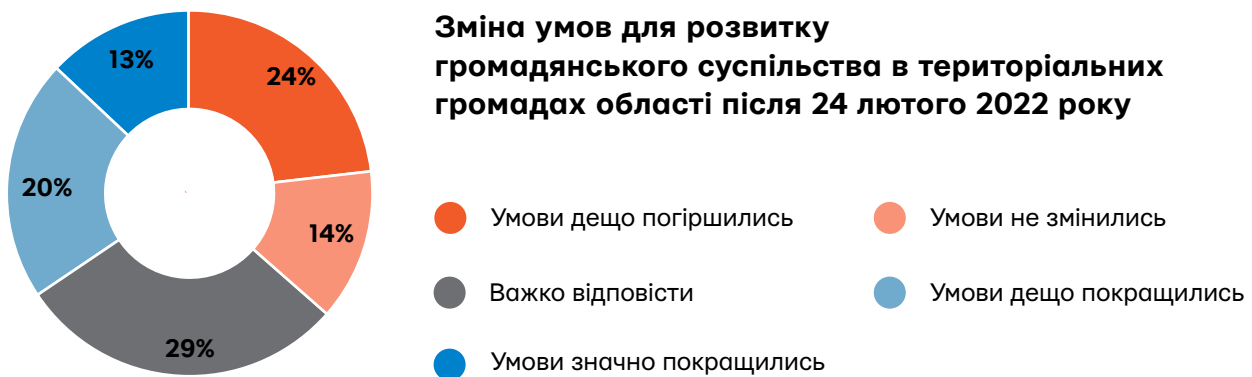
Стан розвитку громадянського суспільства

Так, за результатами опитування лише 13 % ІГС зазначили, що умови для розвитку громадянського суспільства в територіальній громаді, в якій вони зараз працюють, після 24 лютого 2022 року значно покращилися, та 20 % зазначили, що умови дещо покращилися. Також 24 % опитаних зазначили, що умови дещо погіршилися. Не змогли відповісти на це запитання 29 % респондентів.

Загалом лише третина організацій відчула певне покращення умов. Це може бути пов'язане з великими обсягами фінансової та гуманітарної допомоги, яка надається Україні. Відповідно, через це деякі організації отримують доступ до більшого кола та більшого розміру ресурсів для своєї діяльності.

Наявність майже третини організацій, які не змогли відповісти на це запитання, свідчить про певне нерозуміння умов, які були до 24 лютого 2022 року, та умов, які є натеper. Це може говорити про відсутність певних емпіричних досліджень відповідних умов, а також про прогалини в комунікації всередині громадянського суспільства та сильну фрагментованість останнього (Діаграма 20).

Діаграма 20

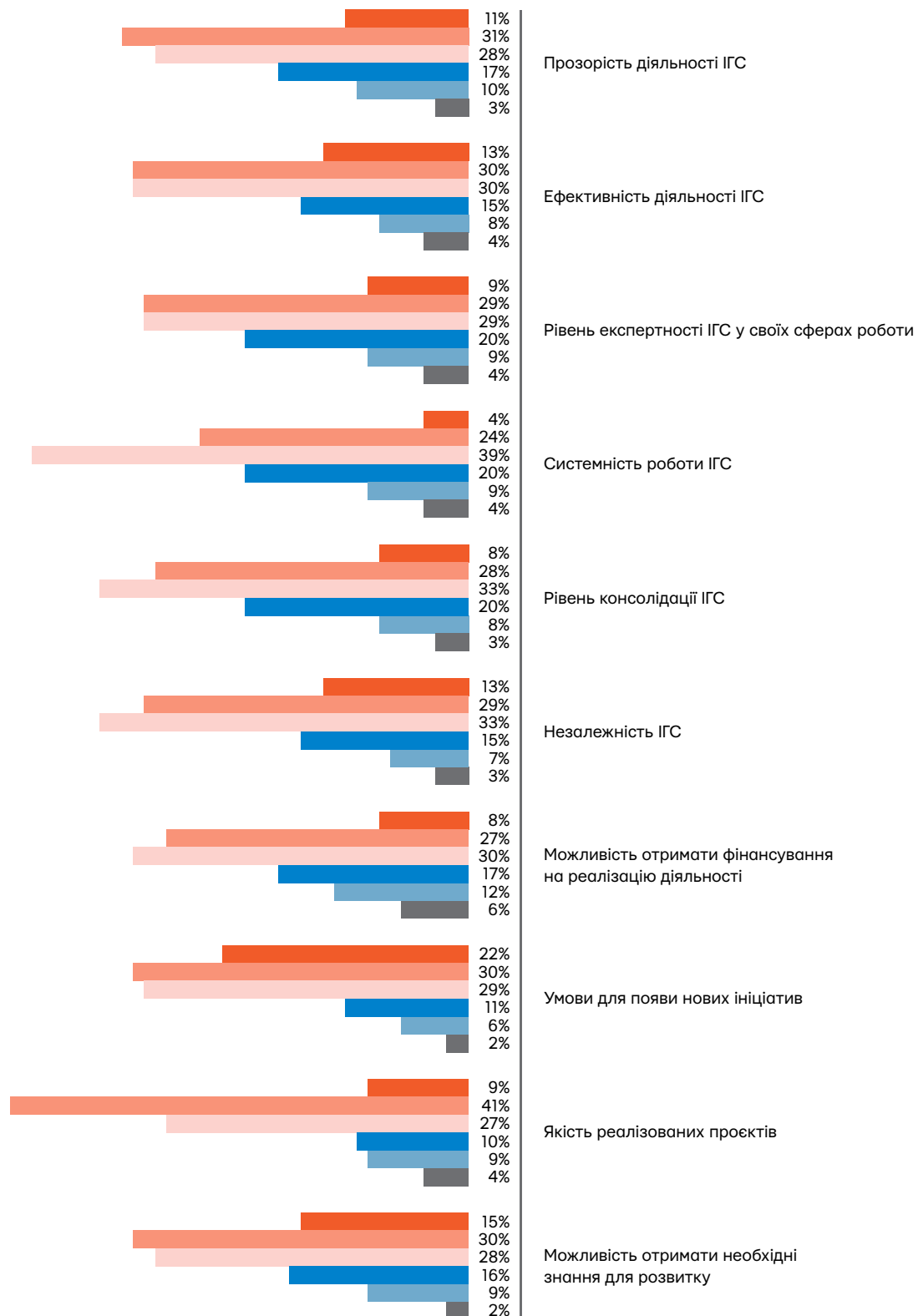
Крім того, респондентам було запропоновано оцінити стан та умови розвитку ІГС) після 24 лютого 2022 року в територіальній громаді, де вони зараз працюють, за запропонованими критеріями:

- Можливість отримати необхідні знання для розвитку.
- Якість реалізованих проєктів.
- Умови для появи нових ініціатив.
- Можливість отримати фінансування на реалізацію діяльності.
- Незалежність ІГС.
- Рівень консолідації ІГС.
- Системність роботи ІГС.
- Рівень експертності ІГС у своїх сферах роботи.
- Ефективність діяльності ІГС.
- Прозорість діяльності ІГС.

Оцінювання відбувалося за шкалою від 0 до 5, де 0 – низький рівень, 5 – високий рівень стану та умов розвитку громадянського суспільства (Діаграма 21).

Стан та умови розвитку ІГС після 24 лютого 2022 року

Діаграма 21

● 5 ● 4 ● 3 ● 2 ● 1 ● 0

Загалом відсоток тих, хто визначає, що стан та умови розвитку громадянського суспільства в області перебувають на низькому рівні, є незначним і коливається від 2 % до 6 % (тільки за рівень «можливість отримати фінансування на реалізацію діяльності»). Слід зазначити, що кількість організацій, які визначають стан та умови розвитку громадянського суспільства на високому рівні, значно відрізняється від першої категорії респондентів і коливається за різними показниками від 4 % до 22 % (еквівалент відповіді «5»).

Спостерігається тенденція, що за окремими категоріями більшість обирає оцінки 3 та 4, що може свідчити про наявність незначних проблем в області щодо умов і функціонування ОГС. Загалом стан і умови розвитку громадянського суспільства перебувають на рівні, який можна визначити як вище середнього, за оцінками ІГС.

Найкращі умови, на думку респондентів, натеper в Україні існують для появи нових ініціатив, що може свідчити про певний запит від різних цільових аудиторій на задоволення їхніх потреб. З іншого боку, це також свідчить про наявність у громадянському суспільстві усіх необхідних ресурсів для створення та функціонування нових організацій/ініціатив.

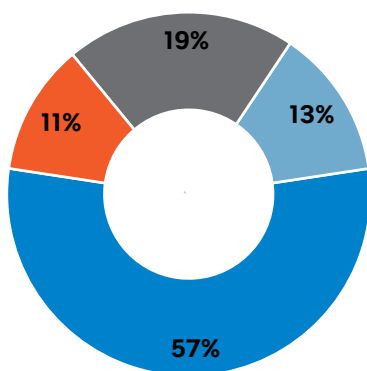
Щодо найнижчої оцінки, то її отримала категорія «системність роботи інститутів громадянського суспільства». Несистемна діяльність може мати багато факторів:

- швидкоплинне середовище (повномасштабна війна росії проти України);
- залежність від грантового фінансування;
- відсутність чіткої стратегії діяльності;
- часта зміна членів команди;
- брак необхідних ресурсів (матеріальних і нематеріальних);
- відсутність чітко визначеної цільової аудиторії.

Цей перелік не є вичерпним і може бути доповнений.

Позитивним аспектом умов функціонування громадянського суспільства є наявність різноманітних просторів для використання на безкоштовній основі. Загалом про наявність відповідних просторів зазначили 70 % респондентів. Таким чином, ІГС здебільшого мають доступ до інструменту налагодження комунікації з різними акторами. Наявність таких просторів сприяє широкому залученню заінтересованих сторін до подій/офлайн-заходів (Діаграма 22).

Діаграма 22

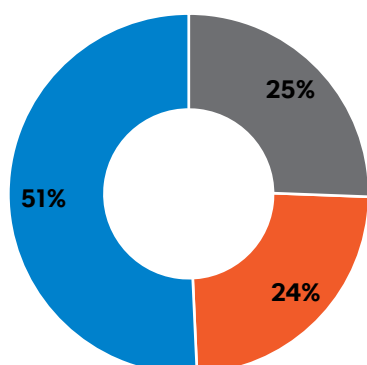
Чи є у вашій територіальній громаді місця чи платформи для проведення офлайн-заходів ОГС, БФ та волонтерських ініціатив, комунікації та взаємодії між ними?

- Простори відсутні
- Важко відповісти
- Так, є простори, але лише за оплату
- Так, є простори для безкоштовного використання

Важливою складовою комунікації та співпраці є визначення спільних цілей і пріоритетів діяльності, розподілу спільних обов'язків між учасниками співпраці. Саме для цього необхідно проводити координаційні зустрічі. Серед опитаних 51 % організацій були залучені або їм відомо про спільні координаційні зустрічі після 24 лютого 2022 року між представниками громадянського суспільства та місцевою владою. 24 % організацій/ініціатив зазначили про відсутність таких зустрічей та 25 % не змогли надати відповідь. Це свідчить про наявність певних проблем і прогалів у комунікації між інститутами громадянського суспільства і влади та/або всередині самого громадянського суспільства (Діаграма 23).

Також це демонструє зв'язок рівня комунікації та співпраці із залученням до вироблення певних алгоритмів дій і стратегій.

Діаграма 23

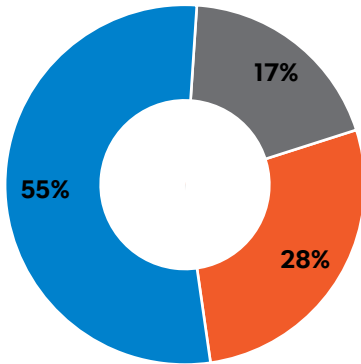

Чи відбувалися після 24 лютого зустрічі для координації зусиль ОГС, БФ, волонтерів та місцевої влади?

- Так
- Важко відповісти
- Ні

Щодо спільних каналів комунікації для ІГС, то імовірноше за все, знання про їхню наявність чи відсутність залежать від участі у спільній діяльності та в координаційних зустрічах. Можна констатувати той факт, що такі канали наявні, проте вони не всім представникам громадянського суспільства відомі. Позитивною практикою може бути розширення кола учасників відповідної комунікації та залучення їх до координації спільної діяльності. Вбачається певна відсутність будь-якої комунікації всередині громадянського суспільства та його сильна фрагментація (Діаграма 24).

Діаграма 24

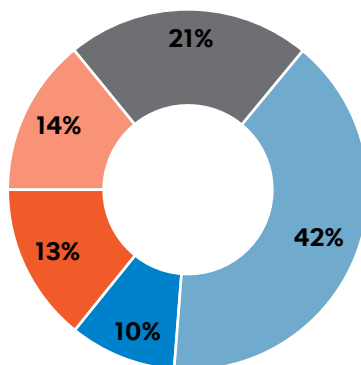

Чи є у вашій територіальній громаді канали комунікації (групи у соціальних мережах, телеграм канали тощо), які використовуються для спілкування ОГС, БФ, волонтерів та місцевої влади?

- Так, є
- Важко відповісти
- Ні, немає

Незначна кількість організацій – 13 % не знають про те, що в їхній громаді/області відбуваються неформальні зустрічі між організаціями, які працюють в одній сфері. Також слід зазначити, що наявний практично такий самий відсоток – 14 % організацій, які стверджують, що такі зустрічі не відбуваються. З огляду на відповіді, такі зустрічі відбуваються, хоч і несистематичного, та ще раз демонструють наявність проблем і прогалін у комунікації всередині громадянського суспільства (Діаграма 25).

Діаграма 25

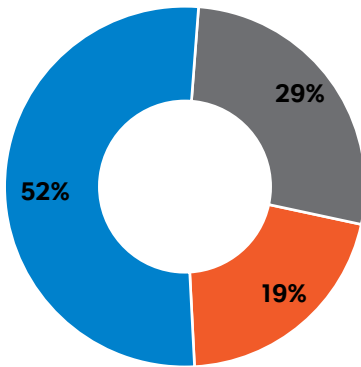

Чи існують у вашій територіальній громаді/області неформальні зустрічі між організаціями/людьми, які працюють в одній темі/сфері?

- Ні, таких зустрічей не відбувалося
- Не знаю, чи відбуваються такі зустрічі
- Так, але це одиничні випадки
- Так, іноді за потреби такі зустрічі відбуваються
- Так, зустрічі відбуваються систематично

29 % респондентів не знають про існування різноманітних спільнот у соціальних мережах, з яких можна дізнатися інформацію про актуальні події або обмінятися будь-якою інформацією. Ще 19 % зазначили, що таких каналів немає. Отже, це також свідчить про певні прогалини в комунікації усередині громадянського суспільства (Діаграма 26).

Діаграма 26

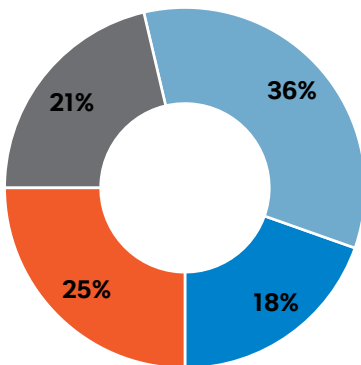

Чи є групи/сторінки/чати в соціальних мережах, де об'єднані люди з різних організацій, ініціатив для спілкування та обміну інформацією про події в області?

- Так, такі канали комунікації є
- Не знаю, чи такі канали комунікації існують
- Ні, таких каналів комунікації немає

Щодо наявності конкуренції між місцевим громадянським суспільством, то думки про наявність і відсутність розділилися. Так, 54 % зазначили, що конкуренція існує або частково існує, ще 25 % зазначили про відсутність конкуренції. Інші не змогли відповісти на це запитання (Діаграма 27).

Діаграма 27

Чи існує, на вашу думку, конкуренція між місцевим громадянським суспільством та/чи волонтерськими ініціативами у вашому регіоні?

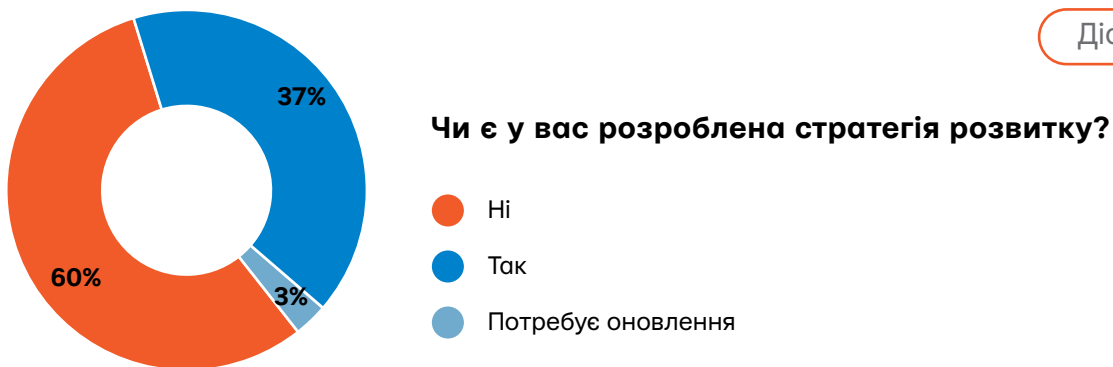
- Ні, не існує
- Важко відповісти
- Так, частково існує
- Так, існує

З відповідей можна побачити, що стабільно приблизно однаковий відсоток організацій/ініціатив бере участь у різноманітних зустрічах, знає про спільні канали комунікації тощо. Загалом громадянське суспільство має значні прогалини в комунікації, насамперед між собою. Така комунікація сприяє виключенню певного кола ІГС зі спільної діяльності або з доступу до комунікації з владою, а також веде до сильної фрагментації громадянського суспільства, що може негативно впливати на спільну діяльність організацій.

Організаційний розвиток

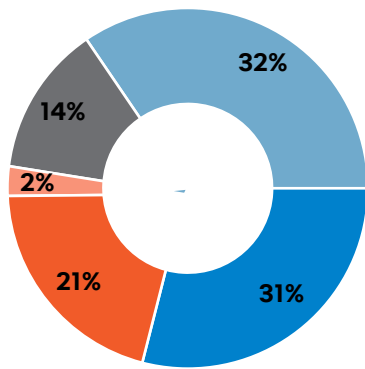
Абсолютна більшість – 60 % опитаних громадських організацій не мають стратегії розвитку, і лише 37 % зазначили, що мають. Також 3 % зазначили, що їхня стратегія потребує оновлення. Такі показники можуть свідчити про несистемність діяльності організацій, відсутність стратегічного планування, що корелюється із результатами відповідей на попередні запитання щодо системності роботи ОГС.

З усіх ІГС, які не мають стратегії розвитку, 19 % становлять організації, які розпочали свою діяльність у 2022–2023 роках. Слід зазначити, що через повномасштабне вторгнення російської федерації у більшості організацій змінилися напрями діяльності та частково команди, тому є випадки, у яких існуючі стратегії не відповідають викликам і цілям сьогодення (Діаграма 28).

Існують певні об'єктивні чинники відсутності стратегій розвитку, зокрема неможливість провести стратегічне планування без залучення відповідних фахівців і брак часу. Так, 31 % респондентів зазначили, що потребують фахівця для розроблення стратегії, і ще 32 % зазначили, що їм бракує часу на розроблення стратегії розвитку. Загалом можна стверджувати, що всі організації, які не мають стратегій розвитку, потребують додаткових ресурсів для її розроблення, таких як час і фахівці. Проте всі вони розуміють необхідність розроблення відповідного документа.

28 % ОГС з числа тих, які зазначили, що в них не виникає труднощів у стратегічному плануванні, не мають стратегій розвитку. Отже, відповідні організації не займаються та не планують поки що розробляти стратегію розвитку. До того ж наявні 2 % організацій, які не розуміють необхідності розроблення стратегії розвитку. І ще 14 % не змогли відповісти на запитання про труднощі, з яких 63 % також не мають стратегій розвитку. Таким чином, спостерігається тенденція, що частина ІГС не займається стратегічним плануванням і не розуміє його необхідності. Можливо, потрібно проводити певну просвітницьку роботу серед ІГС щодо стратегічного планування (Діаграма 29).

Чи виникають у вас труднощі у стратегічному плануванні?

- Ні, труднощів немає
- Важко відповісти
- Так, бо потребуємо фахівця для розроблення стратегії
- Не розуміємо, яка потреба у розробленні стратегії
- Так, бо не вистачає часу на розроблення стратегії

Відповідно до отриманих даних 30 % ІГС не мають жодних внутрішніх положень чи політик, що становить дуже високий відсоток. Спостерігається певна кореляція між стратегічним плануванням і наявністю внутрішніх політик і процедур. Так, 83 % з числа організацій, які не мають жодних політик чи процедур, також не мають і розробленої стратегії діяльності. Фактично організації, які входять до зазначених вище організацій, взагалі не займаються інституційним розвитком, що може мати негативний вплив на доступ до фінансування, отримання грантової підтримки, партнерства з міжнародними організаціями, а також на системність роботи та розуміння функціонування організацій із боку партнерів. Важливо зазначити, що лише 15 % з числа організацій/ініціатив, які не мають жодних політик, процедур і стратегій розвитку, офіційно незареєстровані, через що відсутність зазначених документів є об'єктивною (Діаграма 30).

Наявність політик і процедур

Незважаючи на наявність тих чи тих політик і процедур в ОГС, серед них наявний і певний запит на розроблення політик і процедур, які відсутні у них.

Так, найбільша кількість організацій (46 %) хотіли би розробити положення про управління проектами. Також одними з найзатребуваніших документів є посібник з адміністрування малих грантів (44 %) і політика залучення та утримання волонтерів (40 %). Лише одна організація зазначила, що хотіла б розробити екологічну політику. Слід додати, що це організація, яка займається захистом довкілля та екологічними питаннями.

Найвищий відсоток (10 %) ОГС, які б не хотіли розробити жодної внутрішньої політики чи процедури. Всі зазначені організації не мають стратегій розвитку та жодної політики чи процедури. Таким чином, можна констатувати факт, що існують організації, які не тільки не займаються інституційним розвитком, а й не планують поки що це робити в майбутньому. Однак абсолютна більшість із числа таких організацій зазначили, що потребують фінансової/грантової підтримки від міжнародних гуманітарних організацій, проте не зазначили, що потребують інституційної підтримки, наприклад відповідного навчання відповідного або фахівців для допомоги в розробленні внутрішніх документів (Діаграма 31).

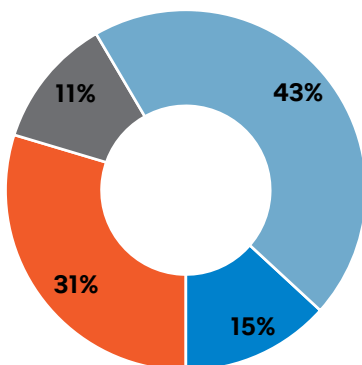
Політики та процедури, які б хотіли розробити

Діаграма 31

Фінансове планування діяльності, незалежно від строків планування, фактично не здійснюють 42 % опитаних громадських організацій. Ще 43 % здійснюють планування лише на короткий період часу. Це свідчить про несистемний підхід до фінансового планування та відсутність розуміння стратегії діяльності. Фактично діяльність більшості організацій має несистемний характер і здебільшого залежить від отримання фінансування (Діаграма 32).

Діаграма 32

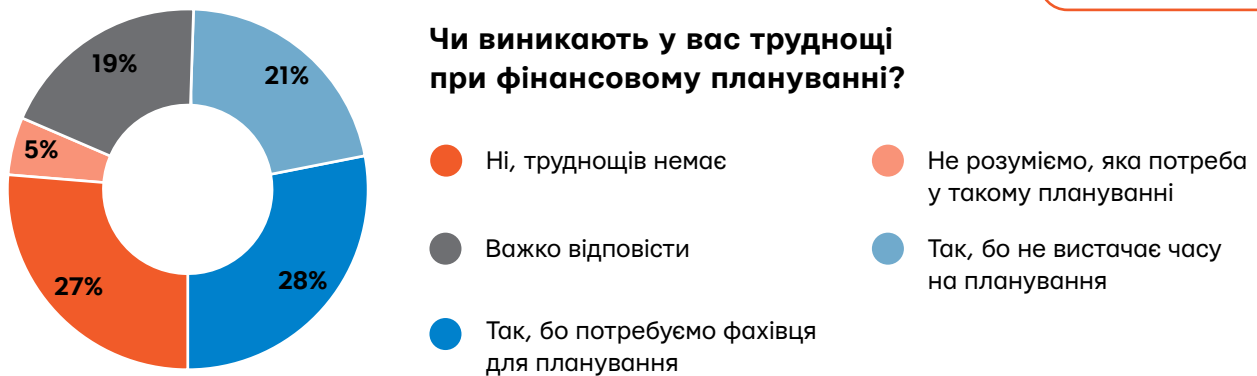
Чи здійснюєте ви фінансове планування діяльності?

- Ні
- Так, але плануємо на короткий період часу
- Важко відповісти
- Так, відбувається щорічне планування

Загалом 49 % організацій відчувають труднощі при фінансовому плануванні через брак часу чи потребують фахівця для цього. Значний відсоток організацій – 19 % не змогли відповісти на це запитання, 20 % з яких також не змогли відповісти й на запитання щодо здійснення фінансового планування. Це може свідчити про нерозуміння необхідності такої діяльності.

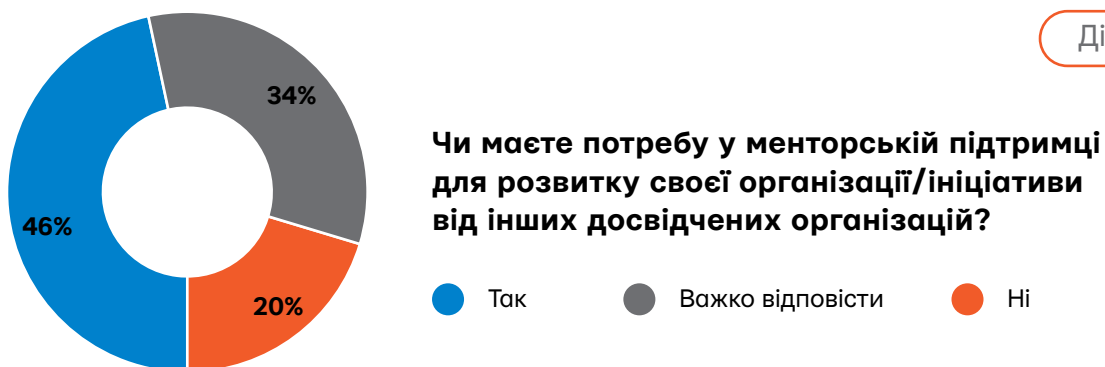
Слід зазначити, що 25 % із числа тих, хто зазначив, що в них не виникає труднощів під час фінансового планування, також не здійснюють фінансове планування (Діаграма 33).

Діаграма 33

У питаннях здійснення планування (стратегічного та фінансового), розроблення положень та політик корисним інструментом може бути досвід досвідчених організацій та їх менторство. Так, 46 % заявили, що мають потребу в такій підтримці. Проте ще 34 % не змогли визначитись. У цьому контексті необхідним вбачається роз'яснення щодо форм менторської діяльності та можливих позитивних змін у питаннях організаційного розвитку організацій (Діаграма 34).

Діаграма 34

Організації, які зазначили, що потребують менторської підтримки, визначили, що така підтримка для них є необхідною за такими напрямками:

- бухгалтерський облік, фінансове планування проєктів;
- фінансова грамотність і стратегія розвитку організації;
- управління проєктами;
- залучення ресурсів;
- взаємодія з органами влади та бізнесом;
- комунікація в команді;
- соціальне підприємництво;
- розроблення політик/процедур;

- пошук кваліфікованих кадрів;
- розвиток і залучення інвестицій;
- розроблення стратегії розвитку;
- написання проєктів та їх реалізація;
- активізація молоді;
- розвиток культури під час повномасштабної війни та збереження культурних надбань;
- розроблення плану розвитку організації;
- залучення та утримання волонтерів і працівників;
- демократія;
- розвиток громад;
- процедури роботи з грантами «Горизонт»;
- професійне вигорання;
- розмежування обов'язків;
- розроблення транскордонних проєктів;
- керування персоналом та організація процесів;
- аналітика та просування її рекомендацій;
- інституційна спроможність;
- правова освіта;
- сервісність;
- розвиток молодіжної громадської організації;
- освітні питання в умовах війни;
- фандрейзинг;
- налагодження співпраці з міжнародними фондами;
- допомога в організації заходів;
- партнерські зв'язки;
- підтримка зі створення онлайн-підтримки;
- створення жіночих спільнот;
- покращення напряму комунікацій;
- допомога родинам загиблих;
- захист прав громадян;
- реформа сфери ЖКГ.

Опитані організації, серед іншого, визначили свої нагальні потреби. Так, більшість потребують фінансових ресурсів (86 %), технічного обладнання (55 %) та навчання (57 %). Також потребують додаткових працівників (26 %) і волонтерів (15 %).

Загалом відповіді корелюються з попередніми відповідями щодо потреб від міжнародних гуманітарних фондів і нагальних проблем в ОГС, більшість із яких зазначили про брак фінансових ресурсів.

Позитивним є запит на навчання, враховуючи нові напрями діяльності, прогалини в інституційному розвитку та запитах до менторської підтримки. Навчання є вкрай актуальною потребою для більшості ОГС (Діаграма 35).

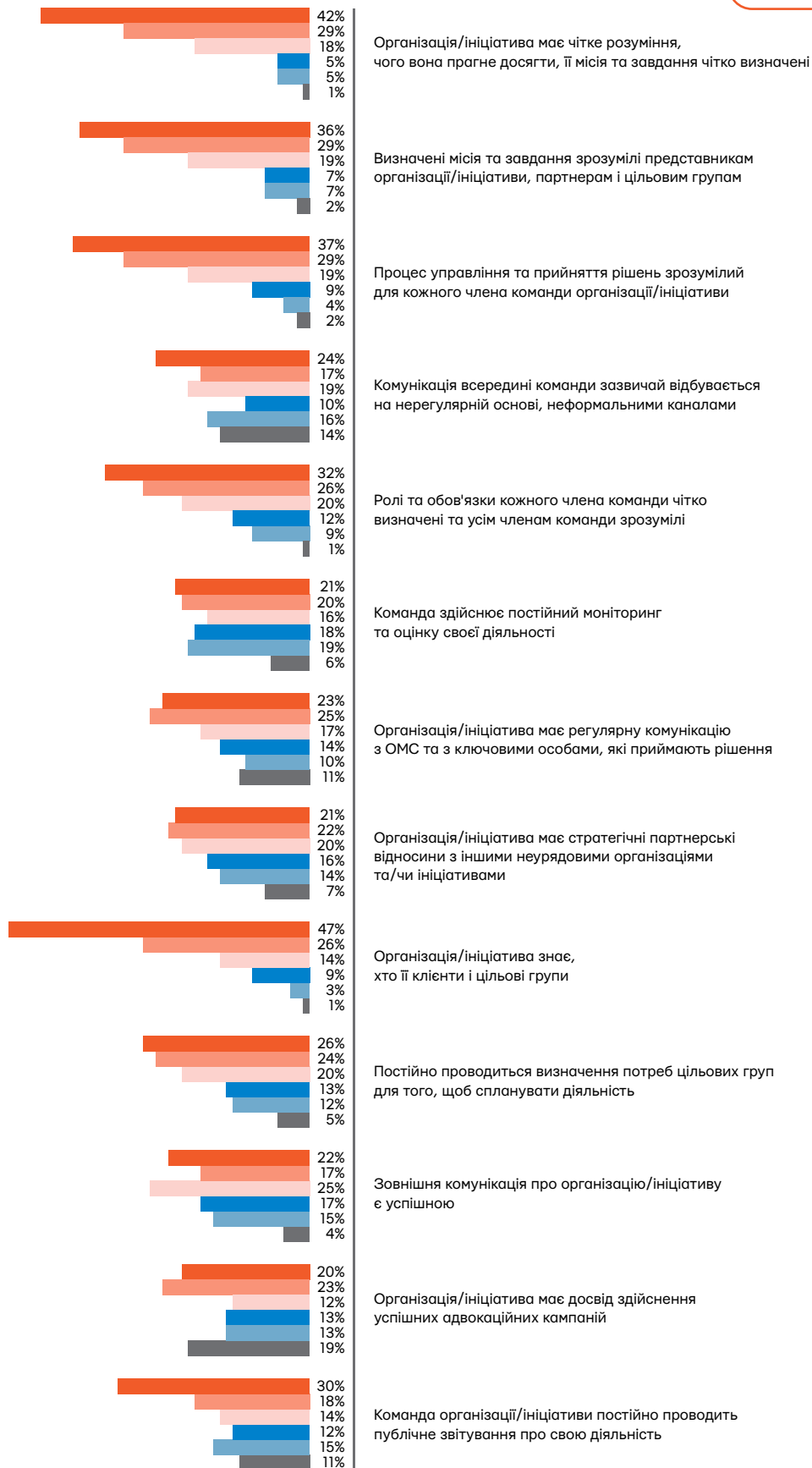
Нагальні потреби організацій/ініціатив

Діаграма 35

Також організаціям було запропоновано оцінити, наскільки певні твердження відповідають організації/ініціативі за шкалою від 0 до 5, де 0 – не відповідає, 5 – повністю відповідає. За результатами самооцінки були отримані такі дані (Діаграма 36).

Діаграма 36

Найкращими показниками є оцінка наявності чіткого розуміння, хто її клієнти і цільові групи (47 %), однак інші категорії набрали за найбільшою оцінкою від 20 % до 42 %. Наступний найкращий результат отримало твердження, що організація/ініціатива має чітке розуміння, чого вона прагне досягти, її місія та завдання чітко визначені. За відповідною категорією 42 % організацій обрали оцінку «5» та ще 29 % – «4», що говорить про високий рівень зазначеного розуміння. Однак такі результати є протилежними питанню наявності стратегічного плану розвитку організацій, більшість з яких його немає. Тож видається незрозумілим, в якій формі закріплені в організаційній місії та цілі. Можливо, носієм цієї інформації є члени команди, і місія, цілі та прагнення організацій не є формалізованими, але в умовах плінності кадрів і змін у командах це не сприяє сталій діяльності організацій.

Найнижчі показники отримали категорії «організація/ініціатива має досвід здійснення успішних адвокаційних кампаній», «організація/ініціатива має регулярну комунікацію з ОМС та ключовими особами, які приймають рішення» та «команда організації/ініціативи постійно проводить публічне звітування про свою діяльність». Ці категорії стосуються комунікації з органами публічної влади, а відповідно, враховуючи оцінку рівня відповідної комунікації та співпраці, можна говорити про необхідність покращення комунікації громадянського суспільства з публічною владою.

Щодо тренінгів, які б респонденти хотіли відвідати, то найбільший запит є на тренінги за такими напрямками: проєктний менеджмент та управління проєктами, пошук ресурсів через фандрейзинг, стратегічне та операційне планування для здійснення ефективної діяльності.

Більшість обраних тренінгів відповідають запитам організацій щодо підтримки, менторства та заповнення прогалів у їхній діяльності (Діаграма 37).

Тренінги за яким спрямуванням ви би хотіли відвідати у найближчий час

Діаграма 37

Висновки

Загалом діяльність ІГС десяти областей після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну зазнала певних змін: різною мірою змінилися напрями діяльності, склад команд, цільові групи організацій.

Для більшості ІГС нагальною є проблема матеріально-технічного забезпечення, оскільки більшість організацій зазначають про брак і потребу в фінансових ресурсах більше, ніж щодо будь-яких інших ресурсів.

Проте здебільшого ІГС не займаються будь-яким плануванням своєї діяльності, ні стратегічним, ні фінансовим, що може мати негативний вплив на доступ до фінансової/грантової підтримки. Можливо, організації поки що не розуміють кореляції між інституційним розвитком і доступом до відповідних проектів. Адже наявність стратегій розвитку, фінансових планів, внутрішніх політик і процедур свідчить про певну інституційну стабільність організації і, як наслідок, про стабільність такої організації як партнера/реалізатора проекту. Тому ІГС необхідно приділяти більше часу для інституційного розвитку.

Спостерігаються певні прогалини в комунікації, як усередині громадянського суспільства, так і з іншими акторами, що безпосередньо й впливає на рівень і форми співпраці ІГС з останніми. Так, наявний значний відсоток організацій, які взагалі не співпрацюють із публічною владою, але найбільші прогалини в комунікації та співпраці спостерігаються саме з органами державної влади.

До того ж можна стверджувати про наявність нерозуміння певних базових понять серед ІГС. Наприклад, значна кількість організацій, які ідентифікують себе як всеукраїнські, не співпрацюють із міністерствами та центральними органами виконавчої влади чи парламентом, а працюють локально. Щодо мереж/коаліцій ІГС, то значна кількість респондентів називає лише окремі громадські організації, БФ та міжнародні гуманітарні організації, або організації, які є всеукраїнськими та мають свої регіональні представництва. Також спостерігається тенденція нерозуміння різниці та сутності між ОМС та державними органами влади/державними установами, що й впливає на результати дослідження за відповідними питаннями.

Позитивним аспектом є наявність в ІГС чіткого розуміння того, хто є їхніми цільовими аудиторіями та клієнтами. Звичайно, ці категорії можуть зазнавати змін і не є сталими. Але загалом проблем у цьому контексті не спостерігається.

Імовірноше за все, через повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну та до завершення воєнних дій, цільові аудиторії, напрями діяльності, склад команд, наявність офісних приміщень, рівень співпраці з міжнародними організаціями та органами публічної влади не буде сталим і зазнаватиме певних змін. Адже ці фактори є екзогенними та ІГС не можуть вплинути на них.

Також варто відзначити можливість ОГС/ініціатив громадянського суспільства мобілізувати населення задля допомоги своїм цільовим аудиторіям. Зокрема, це проявляється у залученні значної кількості волонтерів до діяльності відповідних організацій/ініціатив.

Опитані представники громадянського суспільства демонструють високий рівень адаптивності до сучасних реалій. Як приклад можна навести майже повну відсутність проблем в опитаних щодо організацій онлайн/дистанційної роботи організації. Це вкрай важливо через міграцію членів команди, проблеми із забезпеченням електроенергією, відсутність офісів у деяких організацій. Це свідчить про стабільність функціонування таких організацій.

Спостерігається й певна тенденція до інституційного розвитку ОГС. Так, переважна більшість зазначає про бажання розроблення різноманітних внутрішніх політик і процедур, що беззаперечно сприяє посиленню інституційної спроможності ОГС.

Загалом ІГС мають потенціал для подальшого розвитку, проте потребують відповідних ресурсів, фахівців і навчання.

www.hubs.org.ua

www.facebook.com/CSOhubsUA

hubs.org.ua@gmail.com